

בלבבי משכן אבנה

סוגיות בפרשה

האזינו

בענין שן

תש"ע

בענין שן

שני פירושים בפסוק וּשְׁן בַּהֲמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם

[א] איתא בשירת האזינו (ל"ב כ"ד), "מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי ושן בהמות אשלח בם עם חמת זוחלי עפר". שן בהמות אשלח בם הוא אחד מהקללות ועונשים המוזכרים בשירה. פירש רש"י בשם הספרי, "מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין". השפתי חכמים מבאר שהיה קשה לרש"י הלשון שן בהמות, דהרי בד"כ חיות ולא בהמות נושכות וממיתות. א"כ לפי רש"י הקב"ה מאיים עליהם שאפילו בהמות ינשכו וימיתו. והנה הגמרא בבבא קמא (ג' א') היתה לה הו"א ללמוד מ"ושילח" (משפטים כ"ב ד') גם רגל וגם שן, ולא נצטרך ללמוד שן מ"וביער" (שם). וזה שאפשר ללמוד שן מ"ושילח" מוכח מפסוק דידן בשירה. אמנם הגמרא דוחה, דאם נלמד שן ורגל מ"ושילח" לא נחייב אלא כאשר בעליו שלחו, אבל כשהלך מעצמו יהיה פטור. לכן צריך ללמוד רק רגל מ"ושילח", ושן למדין "וביער". והנה התוס' (שם ד"ה וּשְׁן) הקשו איך ס"ד ללמוד שן מפסוק דידן, הרי בספרי שהביא רש"י משמע שמדובר בבהמות שאינן טורפות ואוכלות אלא נושכות וממיתות, והוי קרן ולא שן. ומתמצים התוס' דיש לפרש שמדובר בפסוק בחיות שדרכן לטרוף ולאכול, ולשון בהמות בפסוק הוא לאו דוקא, אלא חיה בכלל בהמה (עי' חולין ע"א א'). א"כ תוס' פירשו את הפסוק דלא כרש"י, וצ"ע איך יתרץ רש"י דידן את קושית התוס'.

שן שבשן קרן שבשן רגל שבשן

[ב] נדון עתה בסוגיה דשן בב"ק, ואח"כ נחזור לפסוק דידן. הנה שנינו בריש ב"ק, "ארבעה אבות נזיקין השור הבור המבעה וההבער". נזקי הבהמה מתחלקים לשלשה, קרן שן ורגל (קרן אינה מוזכרת במשנה, שן היינו המבעה, רגל היינו שור, עי' ברע"ב). הגדרת הקרן היינו שכוונתו להזיק. הגדרת השן היינו שיש הנאה להזיקה. הגדרת הרגל היינו דרכו לילך ולהזיק. כלומר רגל הוא נזק שנגרם ללא כוונה להזיק וללא כוונה להנאה. ע"כ בכללות. אמנם כאשר מדייקים, רואים ששן גופא מתחלקת לקרן שן ורגל. כיצד. עיקר דין שן כמו שכתוב במשנה (ט"ו ב'), "השן מועדת לאכול את הראוי לה", זהו שן דשן. וברישא דמשנה כתוב "הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ ולא לבעוט". ואם הבהמה נשכה, ואין זה לצורך אכילה שהרי אינה מועדת לעשות כן, זהו הדין של קרן דשן, כלומר שן שנוהגת כמו קרן. נבאר עתה מהו רגל דשן. איתא בסיפא דאותה משנה אלו שהם מועדים להזיק כגון ארי וברדלס ונחש ועוד. והנה התוספות (ט"ז א' ד"ה והנחש), מגדירים נשיכת נחש כרגל ופטור ברה"ר. הוא אינו שן, כי אין לו הנאה בנשיכתו. ואינו קרן כי סוף סוף כוונתו אינה להזיק אלא לאכול, ולכן פטור ברה"ר. א"כ נשיכת הנחש דומה לרגל יותר מאשר לשן ולקרן, וזהו רגל דשן. א"כ מצינו שן קרן ורגל בשן. והרי זה כמזלג בן ג' שינים (עי' פיה"מ לרמב"ם שבת פ"ז מ"ב).

שני מרכיבים בדין מזיק דשן

[ג] כפי שכבר הזכרנו, הגמרא בריש ב"ק מגדירה קרן שכונתו להזיק, רגל שאין כונתה להזיק אלא אורחא להזיק, ושן שיש הנאה להזיקו. א"כ החידוש בשן הוא שיש בה צירוף של שני חלקים. נחדד את שני החלקים הללו בשן. ידוע שיש חיוב על שן רק ברשות הניזק, אם אכלה את הראוי לה משלם נזק שלם, ואם אכלה מה שאינו ראוי לה, הוי קרן ומשלם חצי נזק. אבל ברה"ר פטור. בד"א, פטור מדין מזיק, אבל מה שנהנתה צריך לשלם. עד כאן חילקנו שדין מזיק הוא ברשות הניזק ודין הנאה ברה"ר. אבל גם ברשות היחיד החיוב הוא מצד שני הדינים, אלא שבד"כ שווי הנזק עולה על שווי מה שנהנתה, לכן ההנאה אינה עולה בשם. אבל לו יצויר ששווי ההנאה עולה על שווי הנזק, אזי ישנה סברא לומר שהחיוב יהיה על ההנאה. כגון בסוגיה בפרק הכונס (משנה בדף נ"ה ב', וגמרא בדף נ"ח ב'), שירדה לגינה והזיקה, וכיצד משיימין, שמין בית סאה באותה שדה כמה יפה היתה וכמה היא יפה, ושמין סאה בששים סאה וכו' עי"ש. הנה שם החיוב מצד הנזק שייך שיהיה קטן יותר מהחיוב מצד ההנאה, ואפשר דבכה"ג ישלם כחיוב ההנאה, וצ"ע. עכ"פ בודאי שברה"י ישנם שני מחייבים. אלא שבפשטות חיוב מה שנהנית אינו סוגיה דנזיקין, אלא סוגיא מעין של מכירה, שהקונה צריך לשלם עבור מה שקנה מהמוכר. אבל עי' בשטמ"ק (ב"ק ד' א') בדברי השואל מהר"י מיגאש דאמר ליה ניזק למזיק ממונא אית לי גבך לפי שכבר הרווחת דמי מאכל הבהמה שהיית מאכיל אותה באותו יום. הרי שמבואר כאן בדברי השואל שהשם מחייב באב נזיקין דשן יש בו צירוף של הממונא אית לי גבך. כלומר הגדר המחייב של שן הוא מורכב משני חלקים. הוא מורכב ממה שהוא הזיק, מה שהשן אכלה נחסר לרעהו. ועוד ישנו חלק שני, שמה שנמצא במעי הבהמה גם הוא מחייב. ואין אלו שני מחייבים נפרדים, אחד מדין מזיק והשני מדין ממונא אית לי גבך, אלא שם המחייב של השן הוא כולל בקרבו את שני החלקים הללו. וזה נקרא בלשון הגמרא יש הנאה להזיקו.

ההבדל בין אב דשן לתולדה דשן

[ד] א"כ בשן התביעה שהניזק בא כלפי המזיק הוא צירוף של הזקת לי וממונא אית לי גבך, וכ"א לחוד הוא מחייב, אבל מה שנקרא החיוב של שן הוא הצירוף של שני המחייבים. אמת שצריך יותר חידוד להגדיר מהו גדר האחדות שביניהם, אבל עכ"פ אין ספק שכך הוא הגדרת שם המחייב של שן. אמנם בתולדה של שן, כגון שנתחככה בכותל להנאתה או טינפה פירות להנאתה (ג' א'), חסר את המרכיב של ממונא אית לי גבך, ולכן זה תולדה ולא אב. כי למרות שגם בתולדה דשן קיימים ההבחנות של הזיקה ונהנתה, אבל החיוב הוא רק מצד שהזיקה ולא מצד שנהנתה, ולכן חסר בצירוף, משא"כ באכילה ישנו צירוף גמור. ולמרות שישנם שני מחייבים כדי ליצור שם של אב בשן, אבל מצד התשלום עצמו הוא רק על אחד מהמחייבים בלבד, המחייב דנזק ולא מצד המחייב דנהנה (מלבד כנ"ל במקרים נדירים וגם אז צ"ע). משא"כ בתולדה, המרכיב של הנאה אינו מחייב תשלום. לעומת זאת בהלואה יש למלוה רק את הטענה של ממונא אית לי גבך, ואינו יכול לטעון הזקת לי או החסרת אותי. ובגזילה הפוך, כל הטענה היא הזקת לי או החסרת אותי, אבל ממונא אית לי גבך אינו טענה, כי אין לגזלן קנין במה שגזל מעבר לאחריות שלא יאבד מן העולם.

ג' תכונות בשן כנגד ג' בחינות דיניות בשן

[ה] והנה לעיל הזכרנו שהגמרא (ב' ב') מפרשת את המילה ביער בפסוק במשפטים (כ"ב ד') על שן, ומביאה ראיה לכך מהפסוק (מ"א י"ד י'), "כאשר יבער הגלל עד תומו". מאי משמע בפסוק שיבער קאי על שן. רש"י (ג' א' ד"ה הגלל), מביא שני הסברים במילה גלל שבפסוק שמוכיחים שמדובר בשן. האחד גלל מלשון מגולה, דהיינו שפעמים מגולה ופעמים

מכוסה, וזה מתאים לשן. השני גלל במובן רעי, שנקרא גלל ע"ש צורתו. ואין מזון נעשה גלל קודם שנלעס בשיניים. הרי אלו שני פירושים שמחברים שן גלל וביעור. התוספות (ב' ב' ד"ה כאשר) מביאים הסבר שלישי בשם הר"ח, מפסוק אחר (עזרא ו' ד'), "נדבכין די אבן גלל", שם גלל פירושו שיש, וזה מרמז על השן שהיא קשה. והנה נראה לחבר את שלושת ההבחנות הנ"ל בשן, פעמים מגולה פעמים מכוסה, גורם ליציאת גללים, ועשוי מחומר קשה, לשלושת ההבחנות בנוק ששן גורמת, שן דשן, קרן דשן, רגל דשן. ראשית נראה לייחס את קושי השן כנגד קרן דשן, דהיינו נשיכה. דהנה הגמרא בע"ז (כ"ח א') דנה במכה של חלל, דהיינו במכה לחלל הגוף, לענין האם מותר לחלל את השבת על מכה כזאת או להתרפא בע"ז ממכה כזאת. והגמרא דנה האם מכה לשן נקראת מכה של חלל, כלומר האם שן נחשבת בחוץ או בפנים, והצד שנחשבת בחוץ היא כי השן קשה, למרות שבמציאות היא בפנים. א"כ מבואר בגמרא כהגדרה דינית ששן נקרא דבר קשה. שנית נראה לייחס את תכונת השן להוציא גללים כנגד רגל דשן. דמצד הגללים השן מיוחסת למה שאינו מתעכל אלא יוצא מהגוף, לאפוקי ממה שמתעכל ונשאר בגוף. והנה כנגד זה הוא הרגל, שכל ענינו הוא ענין שילוח כמבואר בגמרא (ב' ב'), וענין שילוח הוא מה שלא נשאר אצל המשלח אלא מסתלק ממנו. הגדרת שליחות היא שהפעולה אינה נעשית ע"י המשלח עצמו אלא ע"י כח שמשלח ממנו. וכן ע"י בזהר (ח"א בראשית כ"א ב') שהירך הוא מבר לגופא, ושלישית, נראה ליחס את תכונת השן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה, כנגד השן דשן. זוהי הגדרה של השן כלפי עצמה, שן כשן. ופשוט שאין הכוונה רק מצד סימן בעלמא, שכך הוא המציאות, שפעמים מגולה ופעמים מכוסה. אלא בעומק, מגולה ומכוסה הוא מצד הדין שבשן. דהיינו, כפי שבארנו לעיל, שהגדרת שן כשן הוא שיש הנאה בהיזקו. וא"כ החלק המגולה בשן מגדיר את הנזק שהשן גרמה, כי הוא גלוי. משא"כ החלק המכוסה שבשן מגדיר את ההנאה שהשן הביאה לבהמה, שהיא מוסתרת במעיה.

לקחה מרשות אחת ואכלה ברשות אחרת

[1] איתא בגמרא (כ' א'), "בעי ר' זירא מתגלגל מהו". פירש רש"י, "כגון דקיימא עמיר ברשות הניזק, ובהמה ברה"ר, ומגלגלת ואתי מרה"י לרה"ר". וה"ה איפכא, שהיה העמיר ברה"ר ובהמה ברה"י וגלגלה את העמיר לרה"י. בציור הראשון, אי בתר אכילה אזלינן, הרי הבעלים פטור, כי האכילה היתה ברה"ר. אבל אי בתר מאיפה לקחה אזלינן, אזי חייבת, כי גלגלה מרה"י. ובציור ההפוך גם הדין הפוך, אי בתר אכילה אזלינן חייב ואי בתר מהיכא דשקלא אזלינן פטור. כך פירש רש"י, והתוס' שם חלקו על פירושו, אבל אנו נלמד כאן כרש"י, ונדון בציור הראשון. לפי מה שנתבאר לעיל שישנם שני מחייבים בשן, המקום שממנו לקחה העמיר הוא המקום ששם נגרם חסר לבעלים. בעוד שהמקום בו היא אכלה שם ההנאה. א"כ החקירה לפי רש"י היא מהו שורש דין השן, האם מה שהחסיר לניזק או מה שנהנתה.

אכלה שעורים ברה"ר

[2] כבר הזכרנו לעיל שכאשר הבהמה אוכלת ברשות הרבים משלמת רק כמה שנהנית. הגמרא (כ' א') דנה בציור שאכלה שעורים ברה"ר. כיצד משערין את הנאתה. רבה אמר דמי עמיר, רבא אמר דמי שעורים בזול. מדובר שעמיר הוא יותר זול משעורים, ולפי רבה הבעלים יכול לטעון שלולא שאכלה מהשעורים הוא עצמו היה מאכילה בעמיר, ולכן דמי עמיר הוא כל הנאתו. אבל רבא אמר שצריך לשלם דמי שעורים בזול, וע"י ברש"י לפירושו. לפי מה שנתבאר שבשן ישנם ב' מחייבים, אפשר לומר שהחקירה היא האם המחייב כאן הוא מה שהזיקה, או המחייב הוא מה שנהנתה. אמנם ודאי שאין זה הפשטות בחקירה. דהרי מדובר פה ברה"ר, אשר שם אין חיוב לשלם על הנזק אלא רק על ההנאה. לכן פשטות החקירה היא שבהנאה גופא ישנן ב' הבחנות, הראשונה, כמה נהנתה בפועל, והרי בפועל אכלה שעורים, והשניה, כמה ממון חסך הבעלים, והוא דמי עמיר ולא דמי שעורים. רק רצינו להדגיש את שני המחייבים שבשן, למרות שכאשר האכילה היא ברה"ר חידוש הוא לפרש את החקירה מצד זה.

שינים פנימיות וקדמיות, שינים עליונות ותחתונות

[ח] והנה השינים מתחלקים לשינים קדמיות חותכות, ולשינים אחוריות טוחנות. ע"י בשבת (קנ"ב א') שמפרשים הפסוק בקהלת (י"ב ג') "ובטלו הטוחנות" על השינים. א"כ ברור שהשינים הקדמיות הם בחינת קרן, כי הם הנושכות, והשינים האחוריות הם בחינת רגל כי מהלעיסה נעשה הגלל. וכמו כן השינים החיצוניות הם יותר גלויות, בעוד שהשינים הפנימיות הם יותר מכוסות. א"כ מה שפירש רש"י פעמים מגולות פעמים מכוסות, אפשר לפרט ולומר שהמגולות הן השינים החיצוניות, והמכוסות הן השינים הפנימיות. ולמרות שאם האדם יפתח את פיו ייראו גם שיניו הפנימיות, מ"מ הפנימיות הן מכוסות ביחס לחיצוניות. א"כ עלה בידינו שדין קרן שבשן מיוחס בעיקר לשינים החיצוניות הגלויות החותכות, בעוד שדין רגל שבשן מיוחס בעיקר לשינים הפנימיות המכוסות הטוחנות. זו הבחנה אחת בשן. הבחנה שניה בשן מובאת בגמרא (חולין נ"ט א') בענין סימני טהרה בבהמה, ולמסקנה העלתה הגמרא "כל בהמה שאין לה שינים למעלה בידוע שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה וטהורה". כלומר, אם מצאנו בהמה וא"א לבדוק שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה, סגי לבדוק שאין לה שינים למעלה (היינו החיצוניות החותכות והניבים, אבל פנימיות יש לה, ע"י מדריך להלכות טריפות לר"מ לוינגר), כדי לדעת שהיא טהורה. ביאור השייכות בין העדר שינים עליונות לטהרה. כידוע לאדם ל"ב שינים, ט"ז למעלה וט"ז למטה. השינים העליונות פועלות ממעלה למטה, והתחתונות פועלות ממטה למעלה. והנה סימן בהמה טהורה היא העלאת גירה, מפני שאינה חותכת את מזונה, כי אין לה שינים חותכות עליונות, וממילא אין בבהמה טהורה פעולה של ממעלה למטה. א"כ יש לחלק את השינים לשנים שהם ארבע. חלוקה אחת, שינים קידמיות ושינים אחוריות. הקדמיות הן בחינת החלק הקשה, הקרן שבשינים שהן חותכות. האחוריות הן בחינה של טוחנות שיוצרות גלל, הרגל שבשן. חלוקה שניה, שינים עליונות ושינים תחתונות. וחסרון שינים קדמיות עליונות הוא סימן להעלאת גירה, שהיא אחד מסימני הטהרה.

בחינות הפוכות במגולה ומכוסה

[ט] והנה שן דרכו לאכול, והאכילה מחלקת את המאכל, חלקו נעשה חלק מהבהמה, וחלקו נעשה גלל. פעולת הגלל בארנו לעיל שהיא ההבחנה של הרגל שבשן. ומיוחסת בעיקר לשיניים האחוריות. מאידך, הבחנת השיש, הקשיות שבשן, בארנו שהיא הבחנת הקרן שבשן, והיא מיוחסת בעיקר לשיניים הקדמיות. הבחנת פעמים מגולות פעמים מכוסות בארנו שזאת הבחנת השן שבשן. לכאורה מגולות שייך לשיניים הקדמיות, ומכוסות שייך לשיניים האחוריות. א"כ בחינת שן שבשן שייך לשיניים האחוריות וגם לקדמיות. אבל בחינת רגל שבשן שייך לאחוריות דוקא, וקרן שבשן לקדמיות דוקא. אמנם ישנן כאן גם הבחנות הפוכות. דהרי השיניים הפנימיות האחוריות שהן מכוסות, הן שגורמות לגלל לצאת החוצה ולהתגלות. בעוד שהשיניים הקדמיות המגולות, הרי להן דין קרן שבשן, וקרן בטבעו שהוא עולה ממטה למעלה, וא"כ הוא שמרמז על בחינת המאכל שנתעכל בבהמה ויש לו עליה מצומח לחי, ואח"כ מחי למדבר כאשר ייאכל ע"י אדם, וכמובן בחינה זו היא מכוסה, שהרי נעשית חלק מהבהמה. והשרש להתהפכות זאת הוא מכך ששינים תחתונות פועלות למעלה ושינים עליונות פועלות למטה.

שינים אינם מיטמאים בטומאת מת

[י] הנה מבואר בדברי רבינו האריז"ל שהשינים יש בהן שתי הבחנות, לבנונית (ע"י ע"ח שכ"ח פ"ה, וע"י שער מאמרי רשב"י בפירוש האד"ז עמ' רס"א במהד' ברנדווין), וקשיות (ע"י שער הכוונות דרושי ר"ה דרוש ז', ודרושי יוה"כ דרוש ג',

ועי' במאמרי רשב"י בפירוש האד"ז עמ' רצ"ז במהד' ברנדווין, ועי' שער טעמי המצוות סוף פרשת לך לך). אלו הם שתי ההבחנות בהם אנו עוסקים. ההבחנה של מלעילא לתתא, וההבחנה של מתתא לעילא. נבאר. איתא במשנה באהלות (פ"ג מ"ג, מובא בנוזר נ"א א' ובנדה נ"ה א'), "כל שבמת טמא חוץ מן השינים והשער והצפורן". והטעם מבואר בנדה "דומיא דעצם, מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף. יצאו השינים שלא נבראו עמו, יצאו שער וצפורן שאף על פי שנבראו עמו – גזעו מחליף". והנה תינוק נולד ללא שינים, ובתום זמן היניקה לאחר כשנתיים יצאו כל שיני החלב שלו. ובאמת שיניו גדלים מכח היניקה, דרך חלב אמו הוא יונק את כח אביו ואמו. א"כ מחמת שהשינים לא נבראו עמו, לכן אינם נחשבים חלק ממנו, ואינם מטמאים טומאת מת במותו. והנה שינים הם מלשון שני, לרמז שלא נולדו עמו. כמו כן שינים הוא מלשון שנינות, לרמז על כוחם לחתוך. כמו כן שינים הם מלשון שונה לרמז שהם משנים את המאכל לגלל. כמו כן שינים הם מלשון שנים, לרמז על ההבחנה שפעמים מגולות ופעמים מכוסות, כלומר יש בהם שני מצבים. והנה מעצם שורש היצירה של האדם צריך היה להיות ששני מצבים אלו יהיו בבת אחת, לא פעמים מגולה ופעמים מכוסה. בשרש הבריאה הגילוי וההעלם הם בבת אחת, אור וחושך משמשים בעירבוביא, ורק לאחר מכן ויבדל אלקים בין האור לבין החשך, ואז פעמים מגולה שהוא אור ופעמים מכוסה שהוא לילה. והטעם שהשינים לפי התפישה דהשתא אינם חלק מצורת האדם ולכן אינם מיטמאים בטומאת מת, הוא מחמת שהשינים בשרשם העליון אינם מקבלים טומאה, כי קיים בהם כח הבבת אחת. אמנם מצד הגדרת הדברים אינם מקבלים טומאה כי אינם חלק מהאדם, מפני שכל דבר שגזעו מחליף או אינו משעת היצירה אינו מטמא. אבל זו הגדרה עם טעם. דבר שגזעו מחליף פירושו שיש לו תמיד חיות מתחדשת, ולכן אינו בבחינת מת. וכן דבר כמו שינים שאינם מתחילת יצירת האדם אינם מיטמאים כי בעומק הם למעלה מן החטא ולכן אינם בכלל המיתה. כפי שביארנו השינים מגיעים לאדם ע"י היניקה מכח אביו ואמו. וכח אביו ואמו אינו בטל מפני שלא היתה בו הבחנת מיתה. המיתה חלה באדם עצמו, אבל בכוחות שמעליו לא חלה הבחנת מיתה. לכן השינים, המגיעים מכח היניקה של הכ"ד חדש שהוא יונק מאמו ובעומק גם מאביו, הם למעלה מן המיתה ולכן אינם מיטמאים, כי אינם חלק מצורת האדם שנפל לביום אכלך ממנו מות תמות.

השן בשורשה היא למעלה מהחטא

[יא] השינים של שיתא אלפי שני, דיקא בהם נאמר כי ביום אכלך ממנו מות תמות. אלו השינים שהם בבחינת כאשר יבער הגלל, רגל דשן, אוכל שנהיה ממנו פסולת. פסולת הוא תולדות החטא. דהרי המן נבלע באבריהם כי לא היה בו הבחנת פסולת (עי' רש"י ע"ז ה' ריש ע"ב). אבל שרש השינים בעומקם הפנימי אינם מלשון שנים בהבחנת פעמים כך ופעמים כך, אלא מלשון שנים בהבחנת בת אחת, שזה כח האחדות של העליה והירידה בבת אחת. כלומר עומק החטא הוא רק בגילוי, אבל אינו בעצם. בחינת השינים מצד עצמם אינו פעמים מגולות פעמים מכוסות, כי זו הבחנה של חטא. אלא מצד עצמם יש בהם הבחנה שהם לבנים ויש בהם הבחנה שמספרם ל"ב. שתי הבחנות הללו אינם מצד החטא. ההבחנה בשינים שהיא מצד החטא היא רק מצד ההגדרה של השן שהיא בולטת חוצה. בלשון חז"ל שינים נקראים כל דבר שיש בו בליטה (עי' מצודות ציון ש"א י"ד ד'). לכן הגמרא בע"ז שהזכרנו לעיל לענין מכה של חלל, שהביאה שני הבחנות בשן, אחד דפנים ואחת כחוץ, וההבחנה דפנים היא לא מצד החטא, וההבחנה דחוץ מצד הקשיות שבהן, היא ההבחנה שמצד החטא. א"כ למרות שהדיון בגמרא בשן הוא מצד שהוא מזיק, אבל בשרש השן היא למעלה מהמזיק. רק מצד הנפילה של האדם נעשה השן למזיק.

אחדות כל ההבחנות בשן

[יב] נחזור ונבהיר. ביארנו שישנם שלשה חלקים בשן. הקרן דשן, הרגל דשן, השן דשן. הרגל דשן ברור שהוא מזיק, הוא הגלל מהמאכל, הוא יוצא לחוץ, הוא בולט לחוץ, הוא בהבחנת החטא. מאידך, הקרן דשן מצד שורשו אינו בהבחנת חטא. הוא בסוד "את קרן דוד עבדך מהרה תצמיח" (תפילת עמידה). כבר הזכרנו במאמר על פרשת שופטים שמושחים את מלכי בית דוד בקרן. בהבחנה זו קרן ענינה שהיא עולה למעלה. אבל בחטא שנפלו כל המדרגות שבשן, גם הקרן הפכה להיות מזיק. ההבחנה האמצעית שבשן שהיא שן שבשן, בנפילה הפכה להיות בהבחנה של נפרדות, שינים מלשון שנים אבל בהבחנה דפעמים מגולה ופעמים מכוסה. משא"כ מצד ההבחנה השרשית שבה, לא מצד נקודת השבירה, אזי שינים מלשון שנים בהבחנה של אחדות, הל"ב שינים, העליון והתחתון, המעלה והמוריד, מפנים ומאחור, הם חלק מהלב, הם מתאחדים בלב. שבירה ענינה שהמעלה מטה או הפנים ואחור - מתחלקים זה מזה. אבל כאשר הלמעלה והלמטה, הפנים והאחור, יוצרים ל"ב, זו אחדותם, זהו היחד לב (תפלת הגשם), זהו שרש השינים בבחינת התיקון.

כל ג' הבחנות בשן נמצאים בפסוק דשירת האזינו

[יג] נחזור עתה לפסוק דידן "ושן בהמות אשלח בם". לפי פירוש רש"י כפי שהזכרנו, השן שבשירה אינו שן שבשן אלא קרן שבשן, נשיכה. אמנם התוס' כפי שבארנו בריש המאמר פירשו שמדובר בשן דשן, ובהמות בפסוק אינם בהמות אלא חיות רעות, וחיה בכלל בהמה. והנה לכאורה קשה, שבתוס' בדף ג' משמע שנשיכת בהמות שיש להם ארס כנחש היא תולדה דקרן, בעוד שבתוס' בדף ט"ז שהזכרנו לעיל משמע שנשיכת נחש היא רגל שבשן. ויש לתרץ בפשטות שגם הבהמות שיש להם ארס כנחש, מ"מ לאו אורחייהו לנשוך כנחש, וממילא נשיכתם יש לה דין קרן ולא רגל. לפ"ז עולה שמפסוק דידן אפשר ללמוד כל הג' הבחנות שבשן. קרן דשן לפי פירוש רש"י בספרי. שן דשן לפי פירוש התוס' בספרי. ולפי התוס' בדף ט"ז אם הבהמות בפסוק הוא נחש יש כאן רגל דשן. א"כ מצד הקללה שבפסוק יש כאן את שלשת החלקים של השן, קרן שן ורגל. אבל מצד שכל הקללות נהפכים לברכות, הקרן היא העליה, הרגל היא הירידה, והשן היא נקודת האחדות, וא"כ בפסוק ושן בהמות אשלח בם יהיה הגילוי של השני שמאוחד בראשון שזו תכלית היצירה.

שאלות בכל הנושאים יתקבלו בברכה
במערכת השו"ת ויועברו למורינו הרב שליט"א

דוא"ל: rav@bilvavi.net | פקס: 03-548-0529

[לקבלת תשובה בפקס, נא לציין מספר פקס שזמין תמיד, או את מספר התא-קולי של הפקס]

הבהרה: מעת קבלת השאלה במערכת, זמן החזרת התשובה נמשך בין כשבוע לשלושה שבועות על דרך כלל. אם לא נתקבלה תשובה עד זמן זה, ניתן לפנות למערכת על מנת לברר את סיבת הדבר [בצירוף מספר השאלה], באופנים הבאים:

דוא"ל: info@bilvavi.net | פקס: 03-548-0529

■
לקבלת העלון השבועי בדוא"ל,
וכן מקבץ שאלות ותשובות לפי סדר הפרשיות,
יש לשלוח בקשה לכתובת:

info@bilvavi.net

[לקבלת העלון השבועי והשו"ת דרך הפקס, יש לשלוח בקשה למספר הפקס 03-548-0529]

לכירורים בנושאי "בלבבי משכן אבנה" ניתן לפנות למערכת באופנים הבאים:

טלפון 052-763-8588 ■ פקס 03-548-05294 ■ ת.ד. 16452 ירושלים מיקוד 9116302 ■ info@bilvavi.net

שיעורי מורינו הרב שליט"א מופיעים ב"קול הלשון"

ישראל 073.295.1245 | USA 718.521.5231

■
שיעורים שבועי

אנציקלופדיה מחשבה

חולון יום ד' 20:30

משפ' אליאס

רח' קדמן 4

לפרטים 050.418.0306

אנציקלופדיה עבודת ה'

ירושלים - יום ג' 20:30 בדיוק

ישיבה ראשית חכמה

רח' בן ציון אטון 8 הר חוצבים

לפרטים 052.765.1571